



ENHET  
Enheten för Vårld, Utbildning och  
Arbetsmarknadspolitik

HANDLÄGGARE  
Malin Wreder/Torsten Kjellgren

DATUM  
2020-11-11

ERT DATUM  
2020-11-30

DIARIENUMMER  
20200222

ER REFERENS  
U2020/03826/GV

Utbildningsdepartementet  
103 33 STOCKHOLM

## **LOs yttrande över betänkandet Gemensamt ansvar – en modell för planering och dimensionering av gymnasial utbildning (SOU 2020:33)**

LO har fått möjlighet att yttra sig över rubricerat betänkande och vill lämna följande synpunkter och kommentarer.

### **LOs principiella ståndpunkt**

LO välkomnar utredningen och delar i många avseenden utredningens ambitioner beträffande gymnasieskolan, gymnasiesärskolan och den kommunala vuxenutbildningen (komvux och sÄrvux). Här innefattas en tryggad kompetensförsörjning på arbetsmarknaden, förbättrat utbud och kvalitet på utbildningen, högt arbetsmarknadsutfall, en mer effektiv resursanvändning av offentliga medel samt ökad likvärdighet och minskad segregation inom utbildningssystemet. LO anser också att en ökad statlig styrning av gymnasieskolan och vuxenutbildningen är nödvändig för att uppnå nämnda strävanden.

LO menar att en god arbetsmarknadsanknytning har särskild betydelse för yrkesprogrammen på gymnasieskolan och komvux. Dessa utbildningar ska leda till jobb direkt efter utbildningen, både för att trygga kompetensförsörjningen på arbetsmarknaden och för att upprätthålla sysselsättningen och därmed i förlängningen välfärden i samhället. Det är samtidigt viktigt att yrkesprogrammen inte i förtid stänger några dörrar för studenterna och LO anser därför att även yrkesutbildningar ska ge högskolebehörighet.

LO anser också att gymnasieskolan ska organiseras och drivas för att säkerställa hög utbildningskvalitet och likvärdighet. Gymnasieskolan ska ge studenterna en stabil kunskapsgrund för det fortsatta livet, oavsett om det innebär en varaktig etablering på arbetsmarknaden efter studenten eller

POSTADRESS 105 53 Stockholm  
BESÖKSADRESS Barnhusgatan 18  
TELEFON 08-796 25 00 TELEFAX 08-24 52 28  
E-POST mailbox@lo.se HEMSIDA WWW.LO.SE  
ORGANISATIONSNUMMER 802001-9769  
BANKGIRO 368-4834 PLUSGIRO 8 50-8

**Landsorganisationen i Sverige**

fortsatta studier direkt eller senare i livet. LO anser därför att skolan, inklusive gymnasieskolan, ska styras av demokratiska beslut, inte av marknaden eller enskilda skolors vinstintresse.

LO är medvetna om att det finns goda exempel på gymnasieskolor som har delat ägande mellan kommun och aktiebolag och företagsägda gymnasieskolor som återinvesterar överskott i verksamheten eller till och med själva bidrar med extra medel för att säkra utbildningens kvalitet. LO ser emellertid också ett utbrett och allvarligt problem där oseriösa huvudmän skär ner på utbildningens kvalitet för att kapa kostnader och anpassar utbildningsutbudet i syfte att kortsiktigt maximera vinsten till sina ägare. Det finns också flera exempel där yrkesutbildningar på gymnasieskolan inte tillhandahåller praktikplatser, ställer in centrala moment på utbildningen och på andra sätt medverkar till att eleverna inte blir förberedda för arbetsmarknaden när de tar gymnasieexamen. Utbildning driven av oseriösa aktörer leder till kraftigt negativa konsekvenser för eleverna själva på längre sikt. Detta spiller över till att också drabba kompetensförsörjningen på arbetsmarknaden negativt, varför problemet behöver hanteras kraftfullt för att uppnå LOs och denna utrednings strävanden.

LO anser att vinstutdelning och de incitament som skapas av vinstintresset är grundläggande problem i välfärden i Sverige i dag. För att åtgärda dessa problem har LO tidigare presenterat ett förslag där aktiebolag i välfärden som huvudregel ska vara samhällsbolag, det vill säga en bolagsform med särskilda vinstbegränsningar. LO har även ställt sig bakom det vinstbegränsningsförslag som lades fram i SOU 2016:78 *Ordning och reda i välfärden* och som 2018 lades fram som proposition till riksdagen men röstades ned.

## **LOs synpunkter på utredningens förslag**

### **Generella konstateranden**

LO delar i hög grad utredningens problembeskrivning: utbildningsutbudet styrs i dag för mycket av konkurrens mellan huvudmän och samverkan brister på många sätt mellan huvudmän avseende planering och dimensionering. LO anser att flera av utredningens konkreta förslag för ökad samverkan mellan huvudmän för gymnasieskolan och komvux skulle innebära klara förbättringar av dagens system. LO ser framför sig att om förslagen i sin helhet skulle genomföras så skulle utbildningens utbud utvidgas och tillgängliggöras för eleverna samt bättre svara upp mot arbetsmarknadens behov än vad som är fallet i dag.

LO instämmer med utredningen i att det är en komplex uppgift att hitta en balans mellan flera av de intressekonflikter som uppstår för att uppnå utredningens strävanden. Bland dessa finns intressekonflikten mellan

elevernas kortsiktiga efterfrågan (vilken utbildning de är mest intresserade av för stunden) å ena sidan och elevernas långsiktiga möjligheter på arbetsmarknaden samt kompetensbehovet på arbetsmarknaden å andra sidan. Ett annat exempel är det kommunala självstyret å ena sidan och statlig styrning för likvärdighet å andra sidan.

LO anser däremot inte att den intressekonflikt som utredningen målar upp mellan å ena sidan enskilda huvudmäns frihet att själva välja utbildningsutbud (ofta efter affärsmässiga kriterier) och å andra sidan utbildningens kvalitet och utbudets matchning mot arbetsmarknadens behov, är av samma dignitet som de andra intressekonflikter utredningen resonerar om. Här borde utbildningens kvalitet och utbudets matchning mot arbetsmarknadens behov självklart vara helt avgörande.

Utredningens ovilja att tydligt prioritera samhällets och studenternas rättmätiga intresse av högkvalitativa gymnasieutbildningar som leder till goda möjligheter på arbetsmarknaden före enskilda utbildningsanordnares särintressen får negativa konsekvenser när utredningen i specifika förslag inte förmår att gå hela vägen. Ett exempel är utredningens strävande efter en allsidig socioekonomisk elevsammansättning på gymnasieskolan.

Ambitionen är god och något LO delar, men genom att lägga ansvaret för detta på varje huvudman utan vidare verktyg, incitament eller uppföljning så blir målet omöjligt att förverkliga. Ett annat exempel är utredningens förslag att det alltjämt ska vara upp till varje huvudman att besluta om antagning, trots bildandet av gemensamma antagningsorganisationer. Idén med dessa organisationer, att skapa en bättre samordning, översikt och likvärdighet, är god, men idén urvattnas i sitt förverkligande i och med att beslutet allt jämt blir upp till varje huvudman. LO beklagar att utredningens goda strävanden och ambitioner delvis bromsas i en rädsla att stöta sig med den stora frihet som enskilda kapitalstarka huvudmän i dag åtnjuter.

## 6. Förslag om planering och dimensionering

### *6.1.1 Det behövs nya principer för planering och dimensionering av utbudet i gymnasieskolan*

LO ställer sig bakom utredningens grundprinciper som ska styra utbudet av utbildning: elevernas efterfrågan och behov (såväl kortsiktigt som långsiktigt) samt arbetsmarknadens behov. I dag styrs utbudet i för hög utsträckning av elevernas önskemål just vid det specifika valtillfället samt av konkurrensen mellan huvudmän för att locka till sig elever och därmed finansiering genom skolpengen. Konsekvenserna är utbildningar som kortsiktigt uppfattas lockande för vissa elever (exempelvis kurser i e-sport), eller andra fenomen såsom en gratis dator, men där utbildningens kvalitet inte premieras och heller inte framtida möjligheter på arbetsmarknaden.

LO anser att elevernas drivkrafter att läsa vald utbildning är centrala för genomströmningen. Utredningen lyckas i sitt resonemang väl med att balansera hänsyn till elevernas kortsiktiga önskemål/efterfrågan och de mer långsiktiga arbetsmarknadsbehov som för individen är avgörande för framtida möjligheter på arbetsmarknaden och egen försörjning. LO vill särskilt framhålla studie- och yrkesvägledningens viktiga roll när det gäller att på individnivå hitta rätt i denna avvägning.

Att utbudet av utbildning också ska styras av arbetsmarknadens behov är för LO självklart. Denna matchning är grundläggande för att upprätthålla samhällets sysselsättning och välfärd. LO ställer sig dock frågande till att utredningen inte identifierat vilken aktör som ska ansvara för att samla in underlaget om arbetsmarknadens behov. LO anser att en treparts lösning här vore att föredra, där Arbetsförmedlingen fungerar som sammankallande aktör och där också arbetsmarknadens parter ingår. Dessa aktörer skulle uppfylla de nödvändiga kriterierna att dels ha djup kunskap om en ständigt föränderlig arbetsmarknad och dess behov, dels representation av de som rekryterar ny personal och utför själva arbetet varje dag.

*6.1.2 Kommuner ska samverka för ett ändamålsenligt utbud,*

*6.1.4 Möjligheten att delta i yrkesutbildning i regionalt yrkesvux inom samverkansområdet ska öka, samt*

*6.6.1 Samverkansavtal ska omfatta all sammanhållen yrkesutbildning i komvux på gymnasial nivå*

LO tillstyrker de tre förslagen. Kravet på kommuner att, både vad gäller gymnasieskolan och komvux, träffa ett så kallat primärt samverkansavtal med minst två ytterligare kommuner och med en möjlighet att träffa ett så kallat sekundärt samverkansavtal med andra kommuner samt regioner, är en rimlig väg att gå. Detsamma gäller principen som utredningen föreslår att personer fritt ska kunna söka yrkesutbildningar inom sitt samverkansområde och att kommunerna tar emot sökanden från andra kommuner inom samma samverkansområde, för de utbildningar som tar emot statsbidrag.

Dessa förslag ligger väl i linje med utredningens strävanden att bättre matcha utbildningens utbud med arbetsmarknadens behov. Då arbetsmarknadens behov oftast inte befinner sig på kommunal nivå, utan på en regional nivå, så blir samverkan mellan huvudmännen en nyckel. Det är endast så det blir möjligt att bättre planera utbudet av utbildning på gymnasieskolan och komvux för en bättre dimensionering inom respektive samverkansområde. Detta kommer gagna såväl elevers tillgång till utbildning som arbetsmarknadens kompetensförsörjning på sikt.

LO menar att det vore en fördel att, i den mån det är möjligt, ha samma samverkansområden för gymnasieskolan som för vuxenutbildningen. Detta då det skulle skapa enhetlighet och tydlighet i systemet, vilket skulle göra det mer lätthanterligt.

*6.1.5 Skolverket ska i sin fördelning av statsbidrag för regionalt yrkesvux ta hänsyn till behoven på hela arbetsmarknaden,*

*6.3.1 Skolverket ska ta fram regionala planeringsunderlag om behovet av gymnasial utbildning, samt*

*6.6.2 Skolverket ska besluta om regionala ramar för utbudet på gymnasial nivå*

LO tillstyrker de tre förslagen med reservation För att bättre planera och dimensionera utbildningsutbudet på regional nivå, vilket är den nivå som arbetsmarknaden i regel befinner sig på, så krävs ökad statlig styrning. Utredningens förslag att staten i dialog med huvudmännen förser dessa med regionala underlag och beslutar om regionala ramar, för planering av utbudet är en bra metod. Att ge Skolverket detta uppdrag för såväl gymnasieskolan, komvux och regionalt yrkesvux är passande, liksom det är rimligt att hänsyn tas till arbetsmarknadens behov vad gäller statsbidrag för det sistnämnda. LO menar dock att arbetsmarknadens parter måste involveras i detta. Det är bara genom trepartssamverkan och aktiv statlig styrning som utbildningsutbudet totalt sett kan matchas med arbetsmarknadens lokala, regionala och nationella behov.

LO ser det också som positivt att utredningen har valt att inkludera enskilda huvudmän på samma sätt som kommunala, i efterlevnad av ramarna, såväl när de fastställs som när de förändras (på grund av processer inom demografi eller arbetsmarknad).

*6.2.1 Enskilda huvudmän ska bidra till ett ändamålsenligt utbud*

LO ställer sig positiv till att Skolinspektionen vid prövning och godkännande av enskilda huvudmän ska ta hänsyn till elevernas efterfrågan och behov samt arbetsmarknadens behov och beakta resursutnyttjandet i det geografiska området. Denna dimensioneringsmetod är ett effektivt sätt att se till att enskilda huvudmän, precis som kommunala, anpassar utbildningsutbudet efter denna utrednings grundprinciper (6.1.1) snarare än enbart konkurrens gentemot andra huvudmän och vinstmaximering.

LO ställer sig dock kritisk till att denna prövning endast ska gälla nya godkännanden och inte redan befintliga utbildningsanordnare. LO anser att alla, både nya och redan befintliga skolenheter, bör inkluderas i Skolinspektionens prövning.

LO är positiva till grundtanken att enskilda huvudmän ska inkluderas i de tvingande ramar kring planering och dimensionering som föreslås täcka alla huvudmän. Det är dock oklart hur detta i praktiken ska genomföras. Enskilda huvudmäns uppdrag skiljer sig i dag från kommunala, bland annat eftersom de inte likt kommunala huvudmän har skyldighet att erbjuda alla ungdomar i hemkommunen en utbildningsplats. De har därmed inte heller något ansvar för hur det totala utbudet av gymnasieutbildningar i en

kommun ser ut. LO saknar konkreta lagförslag om hur enskilda huvudmän – särskilt de som i första hand, uttalat eller outtalat, ser sig som aktörer på skolmarknaden och i enlighet med denna logik strävar efter vinstmaximering snarare än ett ändamålsenligt utbud – ska kunna tvingas in i en gemensam planering och dimensionering.

#### *6.3.4 Huvudmännens information till ungdomar och vårdnadshavare om gymnasieutbildningarna ska förbättras*

LO är positiv till att huvudmän ska ge saklig information till blivande elever om arbetsmarknadsutfall och övergång till högre utbildning efter det program som erbjuds samt att Skolverket regelbundet ska följa upp elevernas sysselsättning efter gymnasieskolan.

I dag används i vissa fall vilseledande information som ett marknadsföringsverktyg av enskilda huvudmän, vilket utredningen problematiserar. Med krav på saklig information om arbetsmarknadsutfall blir det svårare att vilseleda elever i jakt på vinstmaximering och det blir lättare för elever att göra upplysta val av gymnasieutbildning. Detta är ytterst en klassfråga då dagens situation ställer höga krav på stöd och kunskap från vårdnadshavarna för att göra upplysta val. Det gynnar socioekonomiskt starka hem, medan elever från socioekonomiskt svagare hem får svårare att få tillgång till korrekt och tillräcklig information inför sitt val.

LO ställer sig dock kritisk till att ansvaret läggs på huvudmännen själva. Med tanke på att konkurrens råder om elever och att många enskilda huvudmän är vinstdrivande, är det naivt att utgå ifrån att samtliga huvudmän självmant kommer att ge saklig information om det missgynnar deras attraktivitet eller konkurrensställning. Därav anser LO att det är lämpligare om en opartisk aktör ansvarar för att ge saklig information om arbetsmarknadsutfall, exempelvis Skolverket. Skolverket har också, till skillnad från huvudmännen, kompetensen att samla in information centralt, sammanställa och granska den. Att ge Skolverket detta uppdrag blir dessutom administrativt fördelaktigt då utredningen redan föreslår att ansvaret för att följa upp den faktiska sysselsättningsgraden efter gymnasieutbildningar ska ges till just Skolverket. LO anser att det blir logiskt, effektivt och bättre för ändamålet om Skolverket tillskrivs båda dessa uppdrag.

För att detta förslag ska kunna realiserats måste dessutom medborgarnas fullt legitima anspråk på insyn i skattefinansierad verksamhet säkerställas. Samtliga skolenheters förutsättningar, verksamhet och resultat behöver finnas tillgängliga. Så ser det inte ut i dag då Kammarrätten har fastslagit att affärssekretess övertrumfar medborgarnas rätt till insyn. Detta måste skyndsamt och permanent åtgärdas.

*6.3.5 Regionala branschråd för gymnasieskolan och gymnasiesärskolan ska bidra med information om arbetsmarknadens kompetensbehov, samt*

*6.8.3 Regionala branschråd ska ersätta yrkesråd*

LO tillstyrker de två förslagen. Branschråden kan vara ett bra sätt att stärka arbetsmarknadsanknytningen på gymnasieskolans och komvux yrkesprogram och förbättra matchningen mellan kompetens och arbetsmarknadens behov. Med en starkare anknytning till arbetsmarknaden och dess behov kan förhoppningsvis yrkesprogrammen locka fler elever, vilket är nödvändigt för kompetensförsörjningen inom flera områden.

LO ställer sig dock kritisk till att utredningen inte med tydlighet anger huruvida arbetsmarknadens parter ska ingå i branschråden eller ej. LO anser att det är centralt att arbetsmarknadens parter tillskrivs nyckelroller i branschråden. Det är parterna som vet bäst hur arbetsmarknaden fungerar och vilka behov som finns där. Framgångsmodellen har redan med tydlighet demonstrerats, exempelvis genom teknikcollege och vård- och omsorgscollege.

LO vill vidare poängtera att det är viktigt att de nya regionala branschråden tillskrivs en tydlig funktionsnivå och inte tilldelas frågor som redan hanteras av lokala programråd, såsom APL-platser för att nämna ett exempel.

*6.4.1 Alla skolhuvudmän i gymnasieskolan ska ingå i en gemensam antagningsorganisation*

LO ställer sig positiv till bildandet av gemensamma antagningsorganisationer bestående av minst tre kommuner, då detta skulle skapa en bättre överblick och samverkan mellan huvudmännen. Detta är nödvändigt för att anpassa utbudet till elevernas efterfrågan och arbetsmarknadens behov. Åtgärden skulle också leda till en mer effektiv resursanvändning.

LO ställer sig kritisk till att varje huvudman fortsatt ska besluta om antagningen. Om utredningen menar allvar med sin strävan mot mer samverkan i dimensioneringen och en mer allsidig elevsammansättning, så behöver besluten läggas på en högre nivå: förslagsvis på den gemensamma antagningsorganisationen. På så vis skapas en gemensam strävan bland huvudmännen inom antagningsorganisationen mot en allsidig elevsammansättning på de olika skolenheterna i området.

*6.6.10 Utökade möjligheter att delta i yrkesutbildning i komvux*

LO tillstyrker förslaget att öppna upp möjligheten för en person att fritt, inom hela sitt samverkansområde, kunna söka sammanhållna yrkesutbildningar och yrkesinriktade kurser på komvux. Utredningens förslag för när platserna inte räcker till, med den så kallade alternativplatsen,

där hemkommunen garanterar den behöriga personen en plats på en annan sammanhållen yrkesutbildning, är en bra lösning.

LO ställer sig också positiv till att utbudet av yrkesutbildning i komvux på gymnasial nivå ska utökas och att kommunerna ska kompenseras permanent ekonomiskt för de växande ambitionerna genom ökade generella statsbidrag.

LO vill göra utredningen uppmärksam på att i sin strävan att använda resurser effektivt och dimensionera utbildningar utefter elevernas efterfrågan, inte trilla i fällan att missgynna eller dra ned på stödet till vissa dyra yrkesutbildningar på grund av lågt söktryck. Även om söktrycket kan vara lågt så har arbetsmarknaden alltså ett högt kompetensbehov för flera av dessa utbildningar. För att uppnå utredningens andra del av sin grundprincip, att matcha arbetsmarknadens behov, är det således centralt att påkostade yrkesutbildningar där det finns ett tydligt kompetensbehov på arbetsmarknaden inte dras ned i omfattning eller kvalitet, trots ett lågt söktryck. Istället behöver studie- och yrkesvägledning förstärkas, så att fler studenter väljer dessa utbildningar.

#### *6.8.2 Arbetsplatsförlagt lärande ska ingå i all sammanhållen yrkesutbildning i komvux*

LO tillstyrker förslaget. Arbetsplatsförlagt lärande är ett mycket centralt moment på en yrkesutbildning. Det är där arbetsmarknadsanknytning stärks och kunskaper översätts till praktiska färdigheter. LO instämmer i utredningens förslag att det är regeringen eller ansvarig myndighet som genom föreskrifter ska reglera minsta omfattning av arbetsplatsförlagt lärande som del av sammanhållna yrkesutbildningar.

### 7. Förslag om finansiering och resursfördelning i gymnasieskolan

#### *7.2.3 Ett kompensatoriskt schablonbelopp ska införas i gymnasieskolan*

LO tillstyrker förslaget att ge ett kompensatoriskt schablonbelopp som utgår från elevens studieförutsättningar i form av meritvärde från grundskolan, även om det hade varit önskvärt att även socioekonomisk bakgrund beaktades. Beloppet ska läggas till/dras bort från den interkommunala ersättningen respektive grundbeloppet till enskilda huvudmän för att stärka de kompensatoriska effekterna. LO instämmer i förslagets ambition att kompensera för skilda elevförutsättningar. LO anser att det finns klara fördelar med att ha ett standardiserat belopp, vilket leder till ökad transparens och dessutom ger kommunerna mer förutsägbarhet.

LO har förståelse för svårigheten att bestämma en adekvat storlek på schablonbeloppet. Det föreslagna beloppet (5 000 kr) är tämligen litet, och motsvarar endast några enstaka procent av de totala kostnaderna per elev och läsår. Ett frågetecken uppkommer om beloppet är tillräckligt för att kompensera för de stora skillnader i förutsättningar som socioekonomisk



bakgrund utgör för gymnasieelever. Samtidigt hade ett större belopp kunnat skapa skeva incitament, där huvudmän plötsligt skulle börja konkurrera om de eleverna med lägst meritvärde.

Även om meritvärdet i grundskolan utgör en bra prognos för hur väl det kommer gå för eleven på gymnasiet, så anser LO generellt att socioekonomisk bakgrund exempelvis i form av vårdnadshavarnas utbildnings- och inkomstnivå är en bättre kompensationsgrund, om strävandet är ökad likvärdighet och minskad segregation.

#### *7.2.4 Huvudmän ska arbeta aktivt för en allsidig social elevsammansättning vid sina skolenheter*

LO delar såväl utredningens problembeskrivning kring skolegregation som utredningens ambition att sträva mot en mer allsidig elevsammansättning. LO tillstyrker förslaget med reservation. Förslaget kan inte stå för sig själv utan behöver kompletteras med verktyg som gör det möjligt för varje huvudman att aktivt verka för en allsidig social sammansättning.

Det finns flera exempel på huvudmän som arbetar aktivt för en mer allsidig elevsammansättning. Men det finns också många exempel där enskilda huvudmän har visat upp det motsatta och endast appellerar till elever från socioekonomiskt starka hem. Det finns ekonomiska skäl till detta då dessa elevgrupper generellt har mer stöd hemifrån och har lättare för sig i skolan, vilket innebär minskat behov av stödinsatser från skolan och således lägre kostnader. Detta understryker det systematiska hinder för en allsidig elevsammansättning som vinstintresset inom skolektorn utgör.

LO anser att det krävs en statlig färdplan för en mer allsidig elevsammansättning, där det tydligt finns incitament och verktyg för huvudmännen att sträva mot detta. Det behövs också påföljder för de huvudmän som inte arbetar mot detta strävande. Hur en sådan färdplan kan se ut har redan till viss del skissats fram för grundskolan i Björn Åstrands statliga utredning (SOU 2020:28) och liknande insatser behöver göras för gymnasieskolan och vuxenutbildningen.

#### *7.3.1 Staten ska ansvara för ett nytt studiebidrag till eget boende*

LO tillstyrker förslaget att tilldela CSN ansvaret för ekonomiskt stöd till inackordering av elever. LO ser det som positivt att detta viktiga ansvar lyfts bort från kommunal nivå och tas över av staten. Detta då dagens system är komplext, oförutsägbart och i vissa fall orättvist för elever. Med statlig styrning kommer systemet bli mer enhetligt och förutsägbart och därmed mer rättvist.

LO vill informera utredningen om att det alltjämt blir viktigt att behålla några undantag i det nya systemet. Ett exempel är Naturbruksprogrammet vars inriktningar kan skilja sig kraftigt mellan olika skolor. Här finns det

således skäl att låta eleverna på detta program och andra liknande exempel, få inackorderingsbidrag vid studier på annan ort – även när det inte handlar om riksintag.

### **LO vill även framföra följande:**

#### *Grundläggande högskolebehörighet på gymnasieskolans yrkesprogram*

LO har bekymrat följt utvecklingen för gymnasieskolans yrkesprogram, vars attraktivitet och popularitet hos ungdomar har minskat det senaste decenniet. Detta trots att många av dessa program svarar upp mot stora behov som finns på arbetsmarknaden, där det i dag råder kompetensbrist. Utredningen problematiserar detta, men kommer inte med tillräckliga åtgärder för att lösa problemet. Sedan den borgerliga Alliansregeringens reform GY2011, leder inte gymnasieskolans yrkesutbildningar per automatik till grundläggande högskolebehörighet. Istället krävs aktiva handlingar från eleven i form av tillvalskurser för att uppnå detta. Detta innebär att sökande till en yrkesutbildning kan ses som ett visst risktagande för eleven. Om eleven i årskurs 9, när den är 15–16 år gammal, inte är absolut säker på att den vill ägna sig åt det valda yrket så blir ett framtida byte av yrkesbana (via högskolestudier) komplicerat och fullt av ytterligare ansträngningar.

LO anser att det omvända förhållandet bör råda. Yrkesprogrammen ska i sitt ”basutförande” bestå av de kurser som krävs för grundläggande högskolebehörighet så att flera dörrar hålls öppna högre upp i åldrarna. Riskerna med att välja ett yrkesprogram minskar då och programmets attraktivitet torde öka. LO är medveten om att detta inte ingick i utredningens direktiv men beklagar likväl att denna fråga inte hanteras, eftersom åtgärden är en nyckel för att uppnå utredningens strävanden.

#### *Stärkt studie- och yrkesvägledning*

LO anser att utredningen delvis bortser från den centrala roll som studie- och yrkesvägledning utgör för att uppnå utredningens strävanden. Studie- och yrkesvägledning bör inte som i dag endast erbjudas under grundskolan. Istället bör det finnas tillgängligt från tidiga åldrar och sedan genom hela gymnasieskolan samt under vuxenutbildningen.

Vidare ser LO ett tydligt behov av en generell satsning på studie- och yrkesvägledning med ökade anslag. Detta då det är ett effektivt sätt att stötta elever genom utbildningen så att de hamnar rätt när de väl äntrar arbetsmarknaden. Att hamna ”rätt” refererar i detta fall till att vägleda elever i att balansera individuella önskemål på både kort och lång sikt och landa i kloka studie- och yrkesval. Studie- och yrkesvägledningen har också en mycket viktig roll när det gäller att motivera studenter att söka sig till bristyrken och uppmuntra dem att göra mindre traditionella och könsbundna yrkesval.

Med vänlig hälsning  
Landsorganisationen i Sverige

Susanna Gideonsson Ordförande	Torsten Kjellgren Handläggare
----------------------------------	----------------------------------